

Non profit statistische erkenning, maatschappelijke herkenning

Koning Boudewijnstichting, *De non-profitsector in België. Socio-economisch overzicht. Syntheserapport*, KBS, oktober 2001. Zie ook <http://www.kbs-frb.be>

Pacolet J. m.m.v. Gos E., Van De Putte I., Van Damme B., Tilleman B. (2002), *De tewerkstelling in de quataire sector in België*, Hoger Instituut voor de Arbeid-K.U.Leuven (volledig rapport beschikbaar op www.kuleuven.ac.be/hiva).

Pacolet J., Van De Putte, I., Marchal A., Dewilde S., Verbrugghe K., Strobbe S. (2001), *Ontwerp van satellietrekeningen voor de non-profit sector. Voor België: de gezondheidssector; voor Vlaanderen: welzijn/cultuur/onderwijs*, Koning Boudewijnstichting, Brussel (volledig rapport als PDF-file beschikbaar op www.kbs-frb.be).

Op initiatief van de Koning Boudewijnstichting (KBS) en de Confederatie van de Social Profit Ondernemingen (CSPO) werd het internationaal vergelijkend onderzoek van de non-profitsector van de Johns Hopkins University¹ aangegrepen om het onderzoek terzake in België een nieuwe impuls te geven. Zij namen het initiatief om de diverse overheden in België aan te spreken om een interuniversitair onderzoeksproject op te zetten waarin diverse aspecten van de non-profit werden toegelicht.²

Na een eerste publicatie van een raming van de private non-profitsector in België en in internationaal perspectief,³ werden in oktober 2001 door de KBS en de CSPO de eindresultaten bekend gemaakt.⁴ In dit artikel wensen wij de bijdrage van het Hoger Instituut voor de Arbeid (HIVA) in dit onderzoek samen te vatten. Voor de volledige studie verwijzen wij naar het syntheserapport van de Koning Boudewijnstichting.

dit project *een ruimere optiek* aangenomen en werd *ook de publieke non-profitsector zichtbaar gemaakt*. Voor bepaalde activiteiten kan ook de private en publieke non-profit sector niet volledig naar waarde geschat worden zonder ook de for-profitsector in beeld te brengen.

De *onderzoeksbijdrage van het HIVA* aan het non-profit project situeert zich op twee domeinen: enerzijds het uitwerken van satellietrekeningen voor de non-profit voor de gezondheidssector (in België) en voor de welzijnssector, de socio-culturele sector en het onderwijs (in Vlaanderen) en anderzijds een verdere analyse in de tijd van de werkgelegenheid in de

non-profitsector.

Waar het Johns-Hopkins project de private non-profit in beeld brengt zowel in termen van werkgelegenheid, financiering en toegevoegde waarde als op het vlak van de ontstaansgeschiedenis, de recente ontwikkelingen en beleid terzake, werd in

omwille van de specificiteit van de gezondheidssector is de non-profitsector uitgebreid tot alle activiteiten in de sector; omwille van de behoefte aan

een ruimer tijdspectief werd ook teruggegrepen naar het concept van de quartaire sector.

Satellietrekeningen voor de non-profitsector⁵

Satellietrekeningen wensen aanvullende informatie weer te geven voor bepaalde sectoren, activiteiten of aspecten van het economische gebeuren die onvoldoende aan bod komen in de nationale rekeningen. *Kernvragen* zijn steeds *wie* (privé, publiek, non-profit) *produceert wat* (activiteiten) *met welke middelen* (financiering). Daarenboven kan het zijn dat bepaalde bijkomende dimensies (zoals milieuaspecten) of ganse sectoren (zoals de gezondheidszorg) apart in beeld worden gebracht. Ook wenst men soms een groter detail toe te voegen aan de informatie, of wenst men de informatie te hergroeperen volgens een bepaalde indeling. Het syntheserapport van de KBS bracht voor gans België de werkgelegenheid en de toegevoegde waarde van de non-profit in beeld.

De deelstudie van het HIVA voegt daaraan de *informatie over de financiering of de totale bestedingen toe*, en dit voor een groter detail van de beschouwde sectoren. Tevens verruimt zij de afbakening van de sector tot for-profit activiteiten indien dat aangewezen is in deze sectoren. Daarmee wordt een ruimer concept van satellietrekening gehanteerd dat alle informatie omtrent bijvoorbeeld de functie 'gezondheid' in kaart wil brengen. Als referentiepunt nemen wij de richtlijnen van de OESO voor de opstelling van satellietrekeningen voor de gezondheidszorg. Bedoeling is uiteindelijk om tot *internationaal vergelijkbare cijfers* te komen over de totale omvang van de sector, maar ook voor relevante onderverdelingen. Op die manier laten gedetailleerde satellietrekeningen toe om uitspraken te doen over de oriëntatie (bijvoorbeeld meer intramuraal gericht, of meer geneesmiddelenconsumptie) van de gezondheidssector of de zorgsector in het algemeen. De richtlijnen van de OESO zijn bedoeld voor de gezondheidszorg; wij hebben op een gelijkaardige manier ook de welzijnssector en socioculturele sector behandeld.

Voor de gezondheidssector in België en voor welzijn, de socioculturele sector en het onderwijs in Vlaanderen, bevat tabel 1 een samenvattend beeld.

In het hoofdrapport is gelijkaardige informatie beschikbaar voor een groot detail van subsectoren en zelfs activiteiten van de vier weerhouden sectoren.

De *totale bestedingen* voor *gezondheidszorg* in België bedragen in 1997 ongeveer 720 miljard BEF, waarvan een 100 miljard in de rusthuissector. We merken op dat de bestedingen in de rustoordsector voor Vlaanderen ook in de welzijnssector worden geteld. De financieringsmiddelen zijn hoofdzakelijk afkomstig van het RIZIV, eigen bijdragen en federale en lokale middelen.

Voor drie andere belangrijke non-profitsectoren hebben wij verder de bestedingen voor Vlaanderen in kaart gebracht voor 1997. Opvallend zijn de verschillende accenten in de financiering: de *sector onderwijs* krijgt voornamelijk gemeenschapsgelden maar niet te vergeten zijn ook de federale uitgaven voor de financiering van de pensioenen, en een deel lokale en eigen middelen. De *socioculturele sector* is in aanzienlijke mate (2/3) een lokaal gefinancierde sector, naast de financiering door de Vlaamse Gemeenschap (1/3). De *sector welzijn* kent tenslotte de meest gespreide financiering, met in dalende orde van belangrijkheid de Vlaamse Gemeenschap, eigen bijdragen, lokale overheden en tenslotte het RIZIV. Dit laatste betreft vooral de financiering van de rusthuissector die ook onder deze welzijnssector wordt ondergebracht. Het is overigens voornamelijk in deze rustoordsector dat een commercieel segment zich bij de aanbieders manifesteert.

De uitgaven voor welzijn, onderwijs en de socioculturele sector bedragen respectievelijk 2,8%, 7,8% en 1,2% van het Vlaamse BBP. De gezondheidszorg bedraagt 7,1% van het BBP in België (8,2% incl. RVT en ROB).

Tenslotte geven wij ook de *verdeling van deze bestedingen naar eigendomsstructuur van de verstrekkers*.

Enkel voor de *gezondheidssector* valt een belangrijk segment van de for-profit op. Wij schatten het aandeel van de private en publieke non-profitsector tussen ongeveer 27% en 28% van de bestedingen, terwijl een aanzienlijk deel, 44% van de gezondheidszorguitgaven in de commerciële sector (artsen, farmaceutische verstrekkingen) terecht-

komt. Om die reden kan een analyse van de gezondheidszorg niet beperkt blijven tot alleen het aandeel van de non-profit.⁶ Ook in de *welzijnssector* is er (met name in de ouderenzorg) een beperkt commercieel segment, maar daarnaast is het grootste deel van de bestedingen terug te vinden in de

private non-profit (nl. 61,4%). In het *onderwijs* is het aandeel van de private non-profit en de publieke sector respectievelijk 62% en 38% en in de socioculturele sector zijn de verhoudingen 49% t.o.v. 51%.

Tabel 1.

Bestedingen in de non-profit in 1997, in mia BEF en in %.

	Federale overheid	Gemeen- schappen	Lokale overheid	RIZIV	Eigen bijdragen	Totaal
Vlaanderen						
In mia BEF						
Onderwijs	51,4	252,3	33,1		50,6	386,0
Socioculturele sector	0,4	17,9	36,5			58,4
Welzijn	4,6	52,6	30,3	15,5	32,0	140,8
In %						
Onderwijs	13,2	64,9	8,5		13,0	100
Socioculturele sector	0,6	31,9	62,8		n.g.	100
Welzijn	3,2	37,5	21,5	11,0	23,4	100
België						
in mia BEF						
Gezondheidszorg	46,9	5,7	44,8	416,5	105,1	618,9
Gezondheidszorg (incl. ROB/RVT)	46,9	5,7	79,3	444,0	143,5	719,8
In %						
Gezondheidszorg	7,6	0,9	7,2	67,3	17,0	100
Gezondheidszorg (incl. ROB/RVT)	6,5	0,8	11	61,7	19,9	100

Bron: Pacolet J., e.a., 2001

Tabel 2.

Aandeel van de bestedingen in de zorgsectoren en het onderwijs privé/publiek, 1997

	Privé-VZW	Commercieel	Publiek
Vlaanderen			
Onderwijs	61,6	Nb	38,4
Socioculturele sector	49,2	Nb	50,8
Welzijn	61,4	2,9	35,7
België			
Gezondheidszorg (incl. ROB/RVT)	27,3	44,1	28,6

Bron: Pacolet J., e.a., 2001

Evolutie van de werkgelegenheid in de non-profit en quartaire sector⁷

Afbakening

Op basis van de werkgelegenheidscijfers kunnen wij een ruimer tijdsperspectief geven van de ontwikkeling van de non-profitsector. Daarvoor grijpen wij terug naar de iets andere definitie van de quartaire sector⁸ waarvoor wij reeds vanaf 1973 voor België en vanaf 1982 meer gedetailleerd voor de gewesten de informatie verzamelen. Onder de quartaire sector begrijpen wij de private en publieke non-profitsector, niet gefinancierd met marktmiddelen maar grotendeels gefinancierd door subsidies en eigen vrijwillige bijdragen. In de quartaire sector onderscheiden we drie subsectoren: de zuiver collectieve goederen (vb. politie, bestuur, justitie, ...), de quasi collectieve goederen (vb. welzijn, gezondheid) en het onderwijs. In ruime zin vullen wij deze quartaire sector aan met de quasi-collectieve goederen, gepresteerd door zelfstandigen of de privésector, denk aan thuisverpleging of com-

merciële rustoorden. Het hanteren van deze definitie levert *een unieke tijdreeks op van de quartaire sector en zijn voornaamste deelsectoren*. Het is niet toevallig dat dezelfde grote sectoren ook in het huidige onderzoek aan bod komen, en dat tevens de zuiver publieke goederen niet uit het zicht mogen verdwijnen. Ter vergelijking geven we nog mee dat in de satellietrekeningen in vorige paragraaf, een nog ruimere definitie voor de gezondheidszorg werd gehanteerd door de bestedingen en de werkgelegenheid in beeld te brengen voor medische goederen waarvan de productie en distributie in de secundaire (farmaceutische nijverheid) en tertiaire sector (groot- en kleinhandel farmaceutische producten) zijn gesitueerd.

Evolutie

De *quartaire sector* steeg in België van 688 000 in 1973 naar ongeveer 1 200 000 gesalarieerde arbeidsplaatsen in 1999, of van index 74 naar 130 (basis 1982 = 100). Over diezelfde periode steeg

Figuur 1.

De quartaire sector gesitueerd in de totale gesalarieerde en zelfstandige werkgelegenheid

Aktiviteiten		Gesalarieerden			
		Zelfstandigen en hun personeel	Privé	Privé non-profit	Publiek
Markt	Primair				
	Secundair				
	Tertiair				
Budget	Quartair				
	Quasi – Collectieve goederen				
	Onderwijs				
	Collectieve goederen				
en					
Vrijwillige bijdrage					

Bron: Pacolet J., 2002, p. 9

onderwijs het minst, deels omwille van demografische redenen, maar desondanks toch verbazingwekkend in een context van verdergaande democratisering van het onderwijs, verder en langer studeren en levenslang leren. Ook de *overheidsdiensten* (zuiver collectieve goederen) hadden tot midden de jaren negentig een geringe expansie maar kenden de jongste jaren wel een grotere groei. Tenslotte bekijken we de quasi collectieve goederen. Vóór 1982 kenden deze blijkbaar een gelijk opgaande groei (van index 60 naar 100); na 1982 is de groei echter sterk divergerend. De *gezondheidssector* stijgt na 1982 niet veel meer dan de zuiver collectieve goederen. Over de ganse periode 1973-1999 is er een verdubbeling opgetreden. Verder is te vermelden dat deze evolutie onderschat is, omdat de zelfstandige tewerkstelling (en hun personeel) wel sterker is toegenomen zodat met inbegrip van de zelfstandige sector de groei groter is. De *welzijnssector* stijgt na 1982 het sterkst, namelijk met 85% of bijna een verdubbeling (zeker moet hier het deeltijds werk in rekening gebracht worden, dat verder blijft toenemen) en een verdrievoudiging sinds 1973. De *socioculturele*

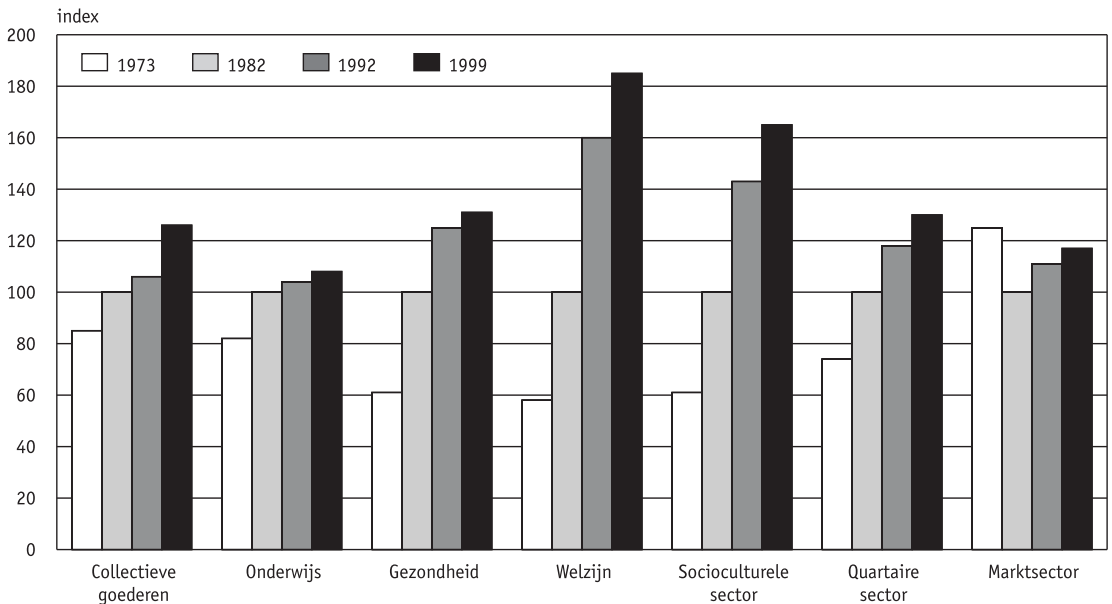
sector neemt een tussenpositie in (x 2,5 sinds 1973). De *marktsector* tenslotte situeert zich anno 1999 op een lager niveau dan de tewerkstelling in 1973.

Regionale verschillen

Verder vergelijken wij de verschillende regionale evoluties (cijfers beschikbaar vanaf 1982). De *quartaire sector* is het sterkst gestegen in Vlaanderen, het minst in Wallonië. Ook de evolutie in de deelsectoren is interessant. De *zuiver collectieve goederen* stijgen even veel in Vlaanderen als in Wallonië; in Brussel is er een stilstand geweest. *Onderwijs* bleef constant in Wallonië en evolueerde ongeveer op dezelfde manier in Vlaanderen en Brussel. *Gezondheid* steeg het meest uitgesproken in Vlaanderen, +48%, meer dan in Wallonië en Brussel en nog sterker steeg de sociale sector. Maar voor deze sector was er ook in Wallonië een sterke expansie, wat niet het geval was voor Brussel (maar dit is een menging van vermoedelijk stagnerende centrale diensten en een expansie van de lo-

Figuur 2.

Evolutie van de quataire sector en de marktsector in België, 1973-1999 (index 1982 = 100)

Bron: Pacolet J., 2002

kale diensten). Ook de *socioculturele sector* kende een sterke expansie in Vlaanderen. Globaal is de zogenaamde zachte sector van de quasi-collectieve goederen in de jongste twee decennia het sterkst gestegen in Vlaanderen. Groeiende sectoren zijn jonge sectoren: het verklaart mede de dynamiek die de voorbije jaren van de sector is uitgegaan.

De private en publieke non-profitsector

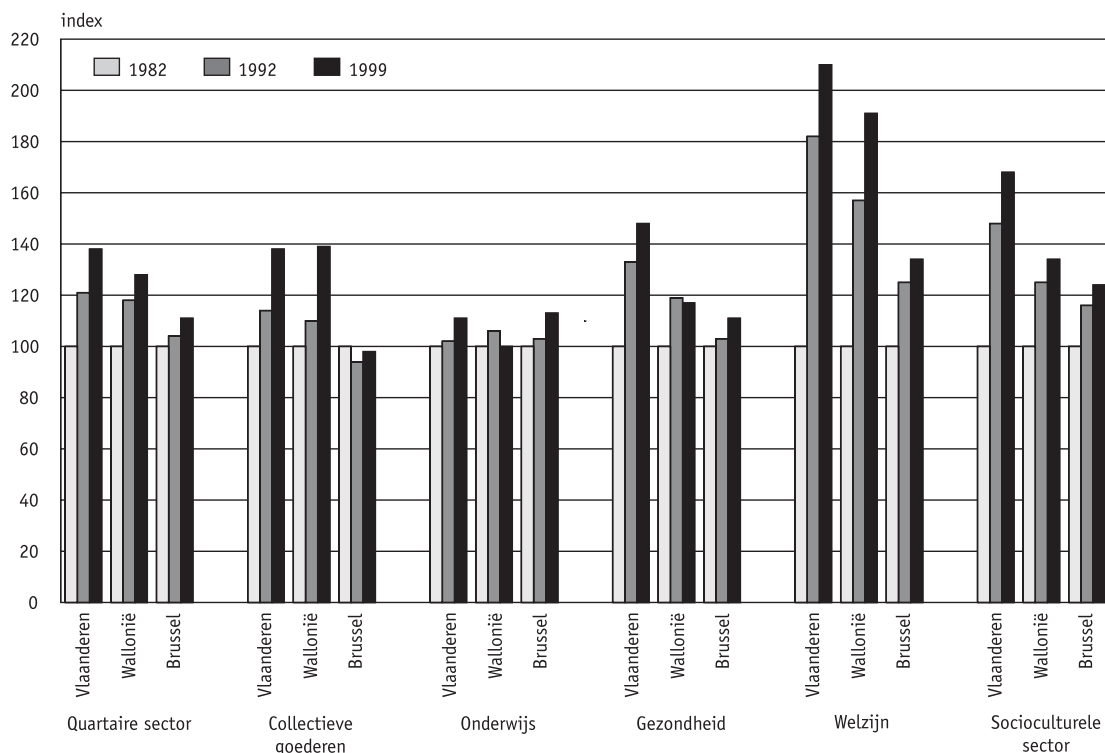
Tenslotte bekijken wij de uiteenlopende evolutie van het private en publieke segment in de quartaire sector. Cijfers hierover zijn soms onnauwkeurig en soms ook helemaal niet direct voorhanden. Ook hier hebben wij echter geprobeerd een raming in de tijd te maken. Ter vergelijking geven wij het (redelijk beperkt) verschil aan met de definitie van de non-profit in het syntheserapport van de KBS, en maken wij ook het onderscheid tussen een enge en

ruime afbakening van de quartaire sector (met en zonder de zuiver collectieve goederen). Deze laatste zijn per definitie publieke diensten. Vermits de expansie hiervan minder groot is geweest, kan het niet anders dan dat in de totale quartaire sector het private segment moest toenemen. Dit is effectief gestegen tussen 1973 en 1999 van 37% naar 43%. Voor de enge definitie (zonder zuiver collectieve goederen) is *het private aandeel gestegen* van 55% naar 59%, wat relatief gezien reeds een minder uitgesproken verschuiving betekent. Opnieuw is dergelijke verschuiving te verklaren doordat vooral die sectoren groeien waarin de private sector relatief meer aanwezig is. Dat blijkt ook zo te zijn, m.n. de sociale sector en de kleinere socioculturele sector stegen het sterkst.

Als men deze deelsectoren afzonderlijk bekijkt, is de *eindconclusie* dat over de voorbije 25 jaar de verhoudingen privé/publiek redelijk stabiel zijn,

Figuur 3.

Evolutie van de quartaire werkgelegenheid per regio, 1982-1999, (index 1982 = 100)

Bron: Pacolet J., 2002

Tabel 3.

Aandeel private en publieke non-profitsector in de gesalarieerde tewerkstelling in aantallen en in %, België

	Quartair			CES
	1973	1981	1999	1998
Quartair/non profit	688 803	908 138	1 200 625	1 314 869
% privé	37	38	43	37
% publiek	63	62	57	63
Enge definitie quartair/non-profit	466 834	652 764	871 659	780 564
% privé	55	53	59	58
% publiek	45	47	41	42

Bron: Pacolet J., 2002

en dat voor de gehele sector de verschuiving privé/publiek te verklaren is door sectorale verschuivingen. Het is dus maar in beperkte mate dat men van een 'emerging' private non-profitsector kan spreken. Maar dat de totale non-profitsector aanzienlijk is toegenomen is onmiskenbaar. Het blijkt de voorbije 25 jaar de enige expansieve sector geweest te zijn. Het is het beeld van de verdere uitbouw van de verzorgingsstaat in de voorbije kwarteeuw.

Statistische herkenning zorgt voor maatschappelijke erkenning

Het concept 'satellietrekeningen van de gezondheidszorg en welzijnzorg' (en of men nu enkel het segment non-profit of de totale sector bevat doet niet direct ter zake) moet verder ingevuld worden in België, aansluitend bij de Europese inspanningen op dit terrein. Vroeger onderzoek illustreert *de noodzaak om, ook voor nauwkeurige internationale vergelijking, voldoende detail te weerhouden* (tot op het niveau van activiteiten, of personeelscategorieën als men het over 'human resources accounting' heeft). Specifieke internationale classificaties voor gezondheid en welzijn en non-profit activiteiten moeten hun nationale toepassing krijgen, maar ook de vergelijkbaarheid met andere statistieken, niet in het minst de generieke NACE-classificatie, moet behouden blijven. Deze is universeel bruikbaar maar verdient voor de non-profitsector hetzelfde detail te krijgen als de industriële en private dienstensectoren. In realiteit merken wij immers een tekort aan detail om de veelkleurigheid en vernieuwing van de sector te kunnen vatten, en

merken wij ook geen consequente en soms zelfs incorrecte toepassing. Blijkbaar heeft het statistisch instrumentarium zeer laat de post-industriële samenleving herkend. Met deze statistische herkenning zou ook de betere maatschappelijke erkenning, die de sector al zo lang vraagt, sneller een feit zijn geweest. Pragmatisch voegen wij daar het *pleidooi* aan toe *om zeer gedetailleerd te blijven werken, zodat het werkveld, en elke werksoort zich herkent in de statistieken.*

In het rapport over de satellietrekeningen is een voorstel opgenomen voor verdere detaillering van de NACE-classificatie voor de zorgsector en de socioculturele sector. Daarbij is niet zozeer het concrete voorstel belangrijk (het is 'een proeve tot'), maar wel het bespreekbaar maken van het gebruik van meer gedetailleerde indelingen, aansluitend bij de realiteit van deze sectoren. Het belang van dergelijke indeling werd de jongste jaren duidelijk in het kader van de Sociale Maribel waarvoor de sector waaronder elke onderneming thuishoort gekend moet zijn. Deze bleek niet altijd overeen te stemmen met de NACE-indeling. Ook in ons rapport werden tegenstrijdigheden en onvolledigheden geconstateerd bij diverse bronnen die verder moeten uitgeklaard worden.

Op dit ogenblik starten het HIVA (K.U.Leuven) en SESA (UCL) een samenwerkingsproject hieromtrent met de RSZPPO voor de lokale publieke sector.⁹ Dit soort van samenwerking is een concretisering van de nood aan afstemming tussen gebruikers en leveranciers van primaire statistieken, maar ook bepleiten wij dit overleg tussen alle primaire dataleveranciers van deze statistieken on-

derling en finaal ook tussen de dataleveranciers en de sector zelf en de overheden verantwoordelijk voor deze sectoren. Deze laatsten zouden betrokken partij moeten zijn, want uiteindelijk zijn zij de voornaamste financierders van de non-profit sector of quartaire sector.

Jozef Pacolet
Ilse Van de Putte
An Marchal
HIVA
K.U.Leuven

Noten

1. Zie Salamon, L.M., e.a., *Global Civil Society. Dimensions of the non-profit sector*. Baltimore, 1999.
2. De interuniversitaire onderzoeksgroep bestond uit de K.U.Leuven (J. Pacolet), ULG (J. Defourny), VUB (M. Stroobant) en ULB (M. Alaluf). De stuurgroep voor dit project werd voorgezeten door J. Smets, NBB. Voor de onderzoeksrapporten van deze équipes verwijzen wij naar de bibliografie. De synthese van deze rapporten werd uitgewerkt door de NBB. De hoofd rapporten en de synthese werden gepubliceerd door de Koning Boudewijnstichting.
3. Defourny, J., Mertens S., Pacolet J., Van De Putte, I. e.a., De private non-profitsector in België, KBS, december 1999.
4. Koning Boudewijnstichting, De non-profitsector in België. Socio-economisch overzicht. Syntheserapport, KBS, oktober 2001. Zie ook <http://www.kbs-frb.be>.
5. Pacolet J., Marchal A., Van De Putte I., Dewilde S., Verbrugghe K., Strobbé S. (2001), *Ontwerp van satellietrekeningen voor de non-profitsector: voor België: de gezondheidssector; voor Vlaanderen: welzijn, socioculturele sector, onderwijs*, Koning Boudewijnstichting, Brussel, 506 p.
6. Wanneer L. Salamon e.a. in 1996 spreken over 'The emerging non-profit sector', publiceert Burton A. Weisbrod in 1998 'To profit or not to profit. The commercial transformation of the Nonprofit Sector'.
7. Pacolet J., m.m.v. Van De Putte I., Gos E, B. Van Damme en B. Tilleman (2001), *De tewerkstelling in de quartaire sector in België*, HIVA-K.U.Leuven, Leuven.
8. De quartaire sector verschilt van de non-profitsector in die zin dat ook de commerciële aanbieders van typische non-profitsectoren in de quartaire sector vervat zitten, daar waar zij in de non-profitsector uitgesloten zijn.
9. RSZPPO- HIVA-SESA Project 'De publiek social-profit sector in perspectief: mogelijkheden van verder onderzoek op basis van de RSZPPO-gegevens en situering binnen andere tewerkstellingsdatabanken'.

Referenties

Overige rapporten in het kader van het KBS-CCSPO project

Koning Boudewijnstichting (2002), De non-profitsector in België – Socio-economisch overzicht, Koning Boudewijnstichting,

Deville C., Marée M., Mertens S., Mignot D., Pirard C. (2001), *Le secteur non marchand en Belgique: Analyse conceptuelle et statistique*, Rapport final de recherche, Centre d'Economie Sociale, Université de Liège, 347 p.

Marée M., Mertens S. (2001), *Contours et statistiques du non-marchand en Belgique*, Centre d'Economie Sociale, Université de Liège, 124 p. (te verschijnen).

Dryon P. & Krzeslo E. (2001), *Le secteur non marchand en Belgique. Aperçu des politiques publiques (1970-2000). Etat des lieux et actualité des relations collectives*, Rapport de recherche, Centre de sociologie du travail, de l'emploi et de la formation, Université libre de Bruxelles, 286 p.

Mertens S., Adam S., Defourny J., Marée M., Pacolet J., Van De Putte I. (1999), *Le secteur non marchand privé en Belgique. Résultats d'une enquête-pilote: Panorama statistique et éléments de comparaison internationale*, Fondation Roi Baudouin, Bruxelles, 22 p.

Mertens S., Adam S., Defourny J., Marée M., Pacolet J., Van De Putte I. (1999), *De private non-profitsector in België, Resultaten van een pilootonderzoek: statistisch overzicht en aanzet tot een internationale vergelijking*, Koning Boudewijnstichting, Brussel, 22 p. Ook verschenen in het Engels in: 'The Non-profit Sector in Belgium – Statistical Overview', in Salamon L.M., Anheier H.K., List R., Toepler S., Sokolowski W. and Associates (1999), *Global Civil Society. Dimensions of the Nonprofit Sector, The Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project*, Baltimore.

Pacolet J., Van De Putte I., Defourny J., Mertens S. (2001), 'België: situering en ontwikkeling van de private non-profitsector', in A. Burger, P. Dekker, *Noch markt, noch staat. De Nederlandse non-profitsector in vergelijkend perspectief*, Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag, p. 155-178.

Stroobant M., Van Huffel K., Verbesselt V.(2000), *De non-profit sector in België. Juridische luik: algemene juridische analyse van de non profitorganisaties*, Eindrapport, Interuniversitair Instituut voor Studie van de Arbeid, Vlaamse Universiteit Brussel, 252 p.

De Boeck E. (1983), De publieke sector, de quartaire sector en de werkgelegenheid in België, in Pacolet J.

- (red.), Werken in de quartaire sector, HIVA-K.U.Leuven.
- Devos H., Fache O., Hedeboom G., Pacolet J., Spinnewyn H. & Winters S. (1991), Tewerkstellingsvooruitzichten in de non-profit sector: een terreinverkenning, HIVA-LBC-NVK, Leuven.
- Pacolet J., Van Damme B. (2002), Tewerkstellingscreatie in België in de commerciële dienstensector en de quartaire sector. Impact van het Europees werkgelegenheidsbeleid, HIVA-K.U.Leuven, Leuven.
- Spinnewyn H. & Pacolet J. (1990), Economische betekenis van de welzijnszorg in Vlaanderen, HIVA-K.U.Leuven, Leuven.
- Spinnewyn H. & Pacolet J. (1993), Financiële stromen en werkgelegenheid in de gezondheidszorg in Vlaanderen, HIVA-K.U.Leuven, Leuven.
- Van Dender K., Pacolet J. (1993), Een promille maakt het verschil. De economische betekenis van de sector volkswelzijn in Vlaanderen, HIVA, K.U.Leuven, Leuven.
- Wouters R., Spinnewyn H. o.l.v. Pacolet J. (1988), Het profijt van de non-profit. De economische betekenis van de gezondheids- en welzijnszorg. Onderzoeksrapport, HIVA/Koning Boudewijnstichting, Leuven/Brussel.